

Toivon ja toivottomuuden kuvauksia väkivallan ja rikollisuuden keskellä elävien nuorten kanssa Brazilian Salvadorissa

Nuorisotutkimuspäivät 9.11.2023

Annika Lehtonen,
väitöskirjatutkija, Tampereen
yliopisto

Katutilanteissa olevat lapset ja nuoret Brazilian kaupungeissa

- **Katutilanteissa olevat lapset ja nuoret** / *crianças e adolescentes em situação de rua*
 - Lapsi tai nuori viettää paljon aikaa kadulla, laajasti ymmärrettynä, ilman aikuisen valvontaa ja suojelua ja kadusta on tullut lapselle tai nuorelle asuinpaikka, elinkeino (UNCHS, 2000) tai tärkeä elämän kiinnekohta (Embleton et al., 2016)
 - Yksilölliset realiteetit stigmatisoinnin sijaan (Paludo & Koller, 2008) sekä elämäntilanteiden väliaikaisuus, dynaamisuus (Schwinger, 2007) ja joustava liikkuvuus kadun, kodin ja auttajatahojen välillä (Thomas de Benitez, 2011; Van Blerk, 2012).
- **Sosiaalinen haavoittuvuus** / *vulnerabilidade social*
 - Pitkäaikaisen poliittisen ja ekonominen laiminlyönnin seurauksena faveloista on tullut keskeisiä järjestäytyneen rikollisuuden ja huumebisneksen keskittymiä (Ursin, 2020).
 - Faveloissa kasvavien lasten ja nuorten tulevaisuudennäkymiä määrittävät köyhyys, (huume)rikollisuus, jengiytyminen ja väkivallan uhka

Väitöstutkimuksen aihe ja aineisto

- Katutilanteissa ja haavoittuvassa asemassa elävien lasten ja nuorten sosiaaliset maailmat; perhe- ja läheissuhteet sekä kadun, perheen ja kotiyhteisön välinen sosiaalinen ja alueellinen liikkuvuus Brazilian Recifessä ja Salvadorissa.
- Etnografinen tutkimusaineisto kerätty 2018–2023 kahdessa kansalaisjärjestössä ja yhdessä kaupungin lastensuojelulaitoksessa
- Yhteensä 17 lasta ja nuorta, 6 työntekijää, 2 perheenjäsentä.
- Viimeisin aineistonkeruu 5 kk Salvadorissa 2022–2023

Toivo ja toivottomuus nuorten kuvauksissa

Miguel, 17

João, 15

Rafael, 16

Carlos, 17

Miguel, 17

'Tulla tunnetuksi hyvänä miehenä yhteiskunnassa'

Miguel: *Se on helvetillistä taistelua. [...] Saat kerran tappouhkauksen, olet aina uhattu. Jos joku sanoo että aikoo tappaa, hän myös tappaa [...] Jotta tätä ei tapahdu, on tehtävä jotain näiden lasten hyväksi, jotta voidaan muuttaa heidän elämänsä. Mutta tämä ei koskaan lakkaa tapahtumasta. Yksi lähtee, toinen tulee tilalle, yksi kuolee, 10 tulee. Joten rikollisuuden maailma ei lopu koskaan. [...] Mutta tätä ei pitäisi enää miettiä. Tällä hetkellä kun te mietitte, nuoria kuolee. Hukataan aikaa, hukataan elämiä. Pitäisi toimia.*

Ilman laitoksia olisin kuollut, istuisin saatanan sylissä. Kaikki mun ajaltani on jo kuolleet. En halua palata rikollisuuteen. [...] Äiti auttaa vuokraamaan kodin. Musta tulee laulaja, keinolla millä hyvänsä, aion kiertää maailmaa. [...] En voi muuttaa huumebisnestä, en voi muuttaa tekemääni, se on tehty. Tärkeää on miettiä, mitä Miguel haluaa tästä päivästä eteenpäin. Saada perheen, muuttaa elämän. Tulla tunnetuksi hyvänä miehenä yhteiskunnassa. Sitä haluan.

Salvador, 17.1.2023

João, 15

Mikä on toivon rooli ympäristössä, jossa ei saa tehdä virheitä?

Annika: Se on epäreilua... Vain siksi että asut yhteisössäsi, etkä ole osa rikollisuutta, on rikollinen ympäristö silti osa sinua.

João: Totta.. [...] En ollut ikinä huumorikollisuudessa. He yrittivät kyllä, mutta en ikinä mennyt mukaan. Huumorikollisuus ei auta mitään, menetät ne, joita rakastat, menetät perheen, kaiken. En tiedä pystyisinkö palaamaan kotiin, ehkä pystyisin, mutta ei kannata riskeerata. Rikollisuus on ilkeää, pahuutta.

João: Täällä laitoksessa voidaan reflektoida mitä tehtiin, täällä on paljon asioita joita voi oppia. Löytää työn, olla hyvä ihminen, jolla on hyvät arvot. Jotta kukaan ei puhu susta pahaa, eikä tuomitse. Sulla on rahaa taskussa, voit tehdä mitä haluat. Ostaa mitä haluat, ja että on oma koti. [...]

Annika: Sitäkö sinä haluat?

João: Haluan, jollain keinolla onnistun. [...] Mitä enemmän pahaa lähtee ihmisten mielestä, sen parempi. Maailma kiittää. Haluan muuttaa muiden elämää. Jotka ovat kaduilla, käyttävät huumeita, tappavat. Haluan muuttaa sen, se on väärin. [...] Tykkään opiskella. Haluan tehdä paljon töitä, ja saada lapsia. Saada naisen. Haluan auttaa perhettäni, koska perheelläni ei ikinä ole ollut paljoa rahaa. Haluan opettaa, muuttaa jonkun nuoren elämän. Huumejengissä nuori tuhoutuu, kuolee. Mutta voisimme yhdessä tehdä jotain hyvää. Jotta nuori voi työskennellä, käydä jonkun kurssin, nähdä äidin ja perheen iloisena. Se olisi hyvää ja oikein, sellaista nuoren tulisi etsiä.

Rafael, 16

'He tappavat joka tapauksessa, lähettävät tapaamaan Jeesuksen aikaisemmin'

Rafael: Lopetin koulunkäynnin, lopetin kaiken. Se elämä, rikollinen elämä, on väärin. Aloin ryöstellä, myydä huumeita, oli joitain murhia. Tein kaiken mitä ei saisi tehdä. Menin vankilaan. [...] Isäni oli huumejengissä, siinä on tietty helppous. Helppous liittyä myös huumebisnekseen, koska isäni oli osa sitä, se on normaalia. [...] Aseiden ostaminen on helppoa. Brasiliassa kaikki mikä on helppoa, on väärin. Jengit ampuu, poliisi ampuu, tappaa ihmisiä. Se on favela. [...] Aloin käyttämään huumeita 11-vuotiaana.

Annika: Olit vielä lapsi...

Rafael: Lapsi joillekin ihmisille. Nykyään lapset tappavat. Nykyään kaikkien täytyy tappaa, kuka tahansa, tänä päivänä 2-vuotias lapsi voi tulla ja ampuu luodin mua kohti. Ja kun poliisi tulee, ne tappaa kenet vaan, eivät välitä onko lapsi, vanhus, lihava, laiha, musta, valkoinen. [...] Mut jos poliisi on valkoinen ja olet musta, se on aina pahempi. [...] Tämän takia Brasiliassa ollaan vihaisempia kuin sellaisissa maissa, joissa synnyttään kultakimpale kädessä. [...]

Mutta he eivät halua puhua vankilasta, vaan hoidosta. 'Sosiaalipedagogisesta hoidosta ja kasvatuksesta'. Että nähdään onnistuuko nuori muuttumaan. He haluavat että nuori onnistuu jättämään nämä asiat taakseen ja että 18-vuotiaana rikosrekisteri olisi puhdas. Ettei näy ryöstöjäkään, ei mitään mitä teit aikaisemmin. Joskus nuoret jäävät rikollisuuteen [...] En halua enää sitä,. Halusin lopettaa, vääränlaisen elämän vuoksi. [...] Ennen vankilaa asuin tätini luona. Mutta toinen jengi dominoi siellä, enkä pystynyt palaamaan sinne.

Annika: Vaikka et enää ollut mukana huumebisneksessä?

Rafael: He tappavat joka tapauksessa. Jos olin ennen mukana, he ajattelevat että voin olla hetkenä minä tahansa uudestaan. Ja he tappavat, lähettävät näkemään Jeesuksen aikaisemmin.

Salvador, 1.2.2023

Carlos, 17

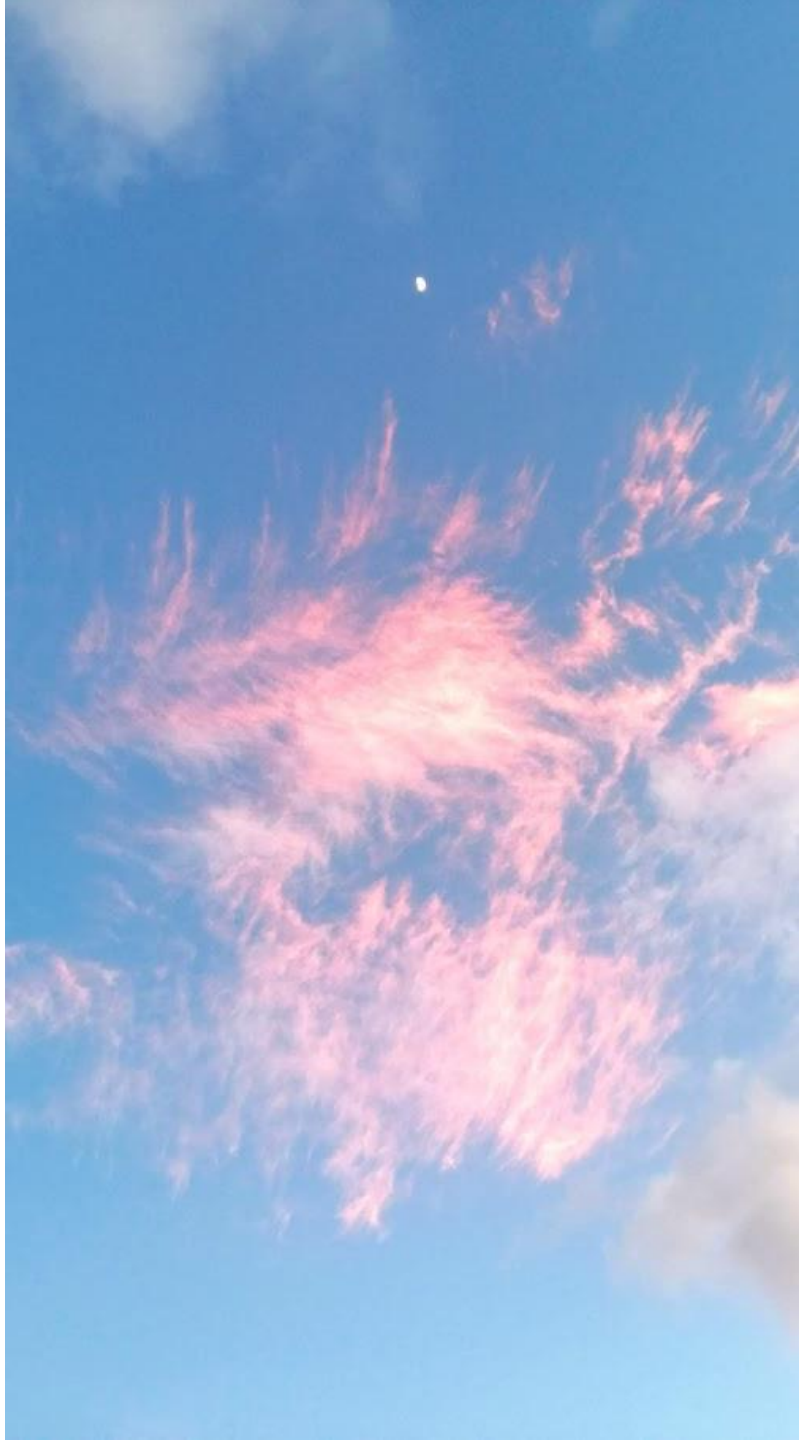
'Älä anna rakkautta jollekin, joka ansaitsee luodin'

Carlos: Jengiläisillä on moraali, sopimus. Jos haluan huumeita, he antavat. Mutta he ovat kavereita lainausmerkeissä. Jengeissä ei ole kavereita. On kumppaneita. Kumppanitkin vievät toisiltaan hengen, rikollisuuden takia. On joitain joita voin kutsua kavereiksi. Joihinkin voin luottaa. Tai oikeastaan en tiedä. Luotan vain Jumalaan. [...]

Oli yksi tyyppi, josta ajattelin että hän on kaverini. Kutsuin hänet käyttämään huumeita. Kun tulin, hän oli järjestänyt sinne ihmisiä, niillä oli iso veitsi, raahasivat mut syrjään. Katsoin taivaalle, pyysin Jumalaa pelastamaan mut. Hakkasivat mua, meinasivat tappa. Tämän takia sanon, maailma on täynnä pelkuruutta. Hän kutsui mua kumppaniksi, mutta kenelläkään ei ole kumppania. Kumppaneita on vain Jumala ja Jeesus. Äitini kuoli kun olin pieni. Olin hänen kanssaan kun hän kuoli, mutta en muista sitä. Se, joka tappoi hänet, olisi voinut tappa mutkin, mutta jätti henkiin. Jumala lähetti tätini hakemaan mut sieltä. [...]

Älä luota Salvadorissa kehenkään. Täällä on kuolemaa, Salvador on tosi vaarallinen. En ennen tiennyt, ymmärtänyt, mitä on aseellinen väijytys, että kaverisi pistää sut vaaraan, en tiennyt mitä on tehdä pahaa toiselle. Näin kuoleman edessäni, kutsuin Jumalaa, hän auttoi.

En suunnittele tulevaa. Jumala tietää jo mitä mulle tapahtuu. Annan jumalan johdattaa. Mutta haluan valmistua koulusta. Jos jumala haluaa. Ja saada perheen.

Nuorten toivo ja toivottomuus rikollisuuden kontekstissa

- **Toivottomuus liittyi pitkälti rikollisuuden maailmaan;** nuoret kasvavat ympäristöön, jossa toivon ja tulevaisuudennäkymät ovat rajalliset
- **Ambivalentti toivo**
 - Kertomukset väkivallasta ja kuolemasta kulkivat käsi kädessä tulevaisuuden haaveiden ja paremman huomisen kanssa
 - Toivo ei ollut varauksetonta – 'Rikollisuus ei lopu, mutta haluan jotain muuta'
 - Usein nuoret, joilla on side katuelämään ja sen vaaroihin, (huume)rikollisuuteen, väkivaltaan, puhuvat elämäntilanteestaan ja unelmistaan jotka ovat hyvin ristiriitaisia (Lehtonen, 2023)
 - Toivo rikollisen elämän jättämisestä, perheestä, kumppanista, kodista ja **'tavallisesta elämästä kunnon kansalaisena'** (myös Rizzini et al., 2020; Ursin, 2011).
 - Toivoa muille nuorille ja **halu vaikuttaa:** omat haasteet voivat auttaa muita nuoria, jotta eivät ajautuisi rikoksiin

On vaikeaa puhua kansalaisuudesta ja vaatia mukautumista sosiaalisiin normeihin nuorelta, joka on jätetty yhteiskunnan ulkopuolelle (Santana et al., 2004).

Lähteet

- Embleton L, Lee H, Gunn J, Ayuku D & Braitstein P (2016) Causes of Child and Youth Homelessness in Developed and Developing Countries: A Systematic Review and Meta-analysis. *JAMA pediatrics*, 170(5), 435-444.
- Lehtonen A, (2023) ‘She does not make me do it, but I want to help her’: Relational family interdependence of street-connected youth in Recife, Brazil. *Childhood*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/09075682231200792>.
- Paludo SS & Koller SH (2008) Toda criança tem família: criança em situação de rua também. *Psicologia and Sociedade* 20(1): 42–52.
- Rizzini I, Vale JB & Couto RMD (2020) Perfil Amostral de Crianças e Adolescentes em Situação de Rua e Acolhimento Institucional no Brasil. Rio de Janeiro: CIESPI.
- Santana, Juliana Prates & Doninelli, Thaís Mesquita & Frosi, Raquel Valiente & Koller, Sílvia Helena (2004) Instituições de atendimento a crianças e adolescentes em situação de rua. *Psicologia & Sociedade*, 16 (2), 59–70. <https://doi.org/10.1590/S0102-71822004000200008>.
- Schwinger M (2007) Empowering families as an alternative to foster care for street children in Brazil. *Development in Practice* 17(6): 800–806.
- Thomas de Benítez S (2011) *State of the World’s Street Children: Research*. London: Consortium for Street Children.
- UNCHS (Habitat) (2000) *Strategies to combat homelessness*. UN-Habitat.
- Ursin M (2011) ‘Wherever I lay my head is home’ - young people’s experience of home in the Brazilian street environment. *Children’s Geographies* 9(2): 221–234
- Ursin, M. (2020). Militarized everyday lives, logics and responses among children and youth in a violent community in urban Brazil. *Childhood*, 27(3), 325-339.
- Van Blerk L (2012) Berg-en-See street boys: merging street and family relations in Cape Town, South Africa. *Children’s Geographies* 10(3): 321–336.